

DE
APHTHIS NEONATORUM.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

CONSENSU GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

IN

CAESAREA UNIVERSITATE LITERARUM
DORPATENSI

AD GRADUM

DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIMÉ OBTINENDUM

PUBLICÉ DEFENDET

HERMANN. ADOLPHUS HORWITZ,
LIBAVIENSIS.

DORPATI LIVONORUM

TYPIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXXIX.

1829

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

54356

I m p r i m a t u r,

sub conditione, ut simulac typis excusa fuerit haec
dissertatio, quinque ejus exemplaria collegis exploran-
dis libris constituto tradantur.

Dorpati Livonorum die ix. mens. Sept. MDCCCXXIX.

Dr. Ioann. Frid. Erdmann,
Ord. Med. h. t. Decanus.

Q

428566

P r o o e m i u m.

Multo facilius interdum fortasse est, de re pa-
rumper tractata scribere, quam de alia age-
re, de qua multa literarum monumenta, obser-
vationesque repugnantes vigent; nam illic auctori
magnus patet campus rationis propriae, hic vero
saepius ei occurrunt opiniones, ab aliis diu jam
enunciatae, quae, quum litterarum hujus mate-
riae magis expertus esset, suae sibi esse videbantur.
Quid porro tironi difficilius esse possit quam cla-
rorum virorum opiniones sententiasque contrarias
conjungere? His autem materia tractanda sic abun-
dat ut G. A. Jahn (38 St. VI pag 33.) jure exclamare
videatur. „Jetzt frage ich, welcher Gegenstand
der innern Heilkunde hat so viel, bis jetzt Unge-
reimteres, so unerklärbare Beobachtungen, so
viele widersprechende Ansichten zu Tage geför-
dert, als dieser?“ Has aliasque ejusmodi cogitatio-
nes, tractatione dissertatiunculae mihi oblatas,
ulterius persequi nolo, credens, eas, qui um-
quam materiem similem tractaverint, esse notas

— atque tantummodo attuli, ut lector de libello meo benigno animo iudicet. Si porro in hac dissertationuncula non tot auctorum loci laudati sunt, quot fortasse multi poscant, ad excusationem meam confiteri debeo; me variis rationibus coactum fuisse, ut quam celerime illam conficerem; partim igitur propter temporis inopiam scriptis multis uti non potui, partim alia (inter quae praecipue libellos, ab academia Parisiensi praemio coronatos, quorum plures bibliotheca universitatis nostrae non possidet, nominare debeo) acquirere non valui, plures autem litteras, ad elaborandam dissertationem lectas, nil novi continentes, non attuli, ne solum commemorationis causa eas commemorarem. Ex iisdem fere causis morbi historiam praetermisi, nam tempore operibusque ad quaestiones ex fontibus subtiles, carens, et ex aliis dissertationibus eam describere nolens, lectoribus laudo: (2)

Porro confiteri debeo, me praecipue litteris huius materiae solum recentioribus usum esse, partim quia veteres multis commemorationibus mihi jam exhaustae videbantur, partim quia hoc malum, quamquam medicis veteribus, et jam Hippocrati (2. p. 3, 38 p. 27, 43 p. 187) cognitum, tamen saeculo decimo octavo demum, praecipue in paidecemiis maioribus tam metuendum, horribileque fiebat (30 p. 513).

Neonatorum aphthae (2 § 1) serpentina oris ulcera, lactumina lactucimonia, ulcera Syriaca, Aegyptiaca, Latin. — Alcola, Calaba Arab. — Les

aphthae; †) muguet, millet, blanchet, monchet, maladie aphtheuse Francogall. — The Thrush Angl. — Mönckgezeer, de Sprouw Batav. — Kurfess Suev. — Schwämchen, Voss, Kurvoss, Fasch, Soor, Mundsohr, Mundzehrung, Mehlhaud, die Schule, Kühn, Kahn, das weisse Mäulchen German, — ille est morbus contagiosus membranae primarum viarum mucosae, praecipue cavi oris, nariumque (13 p. 341, 3 p. 148) qui saepissime cum febre conjunctus, ab inflammatione inchoat, cujus exitu in exsudationem epidermis in vesiculas, magnitudine capituli acus, usque ad eam lentis elevatur, quae initio plerumque albescent, aut colorem margaritarum habent, solitariae in fundo rubro stant, margine rubro cinctae, serius autem variis in casibus paene omnes colores accipiunt (flavum, rubrum, viridem, caeruleum, violaceum, cinereum, fuscum, nigrum), interdum sic confluunt, ut cavum oris totum massa quasi caseosa pellis forma obducant, tandemque exsiccatione in crustas diversae magnitudinis colorisque, aut statim, aut ulcusculis antea formatis, abeunt, inter quas inflammatio permanet et nunc, et serius per totum morbi decursum functiones partium affectarum turbat.

Morbi decursus.

1. Stadium prodromorum s. invasionis. In-

†) Ab auctoribus nonnullis discernuntur aphthae et morbus, quem Francogallici Muguet appellant, et alii alia definitione explicant et hac de causa tractationem non separavi. Equidem Doublis sententiae assentior, discrimen paulatim transiens accipientis;

fantes aut soporosi fiunt et tum plerumque palpebras semiclosedas habent, et convulsionibus circa os laborant (29 p. 231), aut quamquam rarius, inquieti, morosi, anxii, et insomnes; urinam plerumque tanta in copia emittunt, ut omnia circa se madida reddant; alvi dejectio aut tarda, excrementis tenacibus, lutosi, aut frequens et copiosa, excrementis fere aquosis, aut mucosis, cinereis, viridescens quasi concisis, odorem acidum exhalantibus, et saepius cum tenesmo conjuncta. Aegrotus tabescit et homini veteri rugosoque similis fit (36 p. 31) interdum lac vix captum vomitu cum salivatione accedente ejicitur. Plerumque facies intumescens, fervida, frons calida, partes oris internae siccae, fervidae, colore violaceo-rubro, et praecipue in finem stadii, cutis anserinae asperitate (1 p. 13). Papillae gustus turgescunt (30 p. 26) simulque sitis nimia animadvertitur. Papilla mamillaris labiis vix arrepta, sub ejulatu et saepe convulsionibus (22 p. 85) relinquitur, omninoque functiones cavi oris turbatae sunt. Si respirationis viae simul affectae sunt, interdum etiam externe regionibus convenientibus calor ruborque animadvertitur vox tum rauca, sibilans, aer expiratus calidus, respiratio omnino difficilis, brevis, tussi frequenti interrupta, quae secundum Rosensteinum (4 p. 59), quasi ex canali metallica sonat, interdumque suffocationis periculum accedit. Si oesophagus simul et tractus intestinorum reliquus correptus est, lingua apparet rutila (4 p. 59) omninoque harum partium inflammationis symptomata animadvertuntur: Tumor colli internus et externus, deglutitio difficilis, abdomen calidum, tu-

midum, extensum, porro ad haec symptomata nausea, vomitus, singultus, cardialgia, colica, diarrhoea sanguinea etc. adveniunt. Rarissime glans penis exanthemate simili corripitur, tum vero dolor urens, calor, rubor, tumor, saepiusque urinae retentio antecedunt.

Febris aut jam initio adest, aut serius in hujus stadii decursu accedit, aut secundum Billardum per totum morbi decursum deest. Characterem autem praebet varium, a synochali, praecipue initio (21 p. 113) variis in casibus usque ad eum typhi. Plerumque tamen et praecipue in decursu seriori ad lentam nervosam (14 p. 440) cum complicationibus gastricis, aut ad putridam inclinat. Pulsus igitur diversissimus erit, plerumque autem parvus et celer (30 p. 515) interdumque tardus et extensus. Cutis plerumque calida et sicca (43 p. 185) Stadii tempus inaequale: saepe viginti quatuor horis (37 p. 89) saepe autem tribus vel quatuor diebus (18 p. 274) praeteritis aphthae erumpunt.

2. Stadium eruptionis. In cavo oris aut tubercula parva et rubra, seu noduli, et tum praecipue in vicinia linguae frenuli animadvertuntur, quae ex apice inde in vesiculas transeunt (30 p. 515) aut vesiculae nodulis non praecedentibus, et praecipue in margine labii superioris interno plerumque in medio aut in angulis oris erumpunt. Hae vero parvae, subrotundae granis salis similes sunt; aut maculae non elatae aut rhagades (32 p. 148) quae margine rubro cinctae sunt, apparent, saepe etiam per eas rubor fundi translucet et illae valde sensibiles contra nutrimenta et omnem tactum se ostendunt. Fluidum mox aerosum mox

purulentum continent, et paulatim ad pharyngem etc. ad laringem etc. descendunt. Si majores sunt, media pars impressa est. Copia semper crescens paulatim confluit, formam irregularem accipiens, et pellis instar tenuis, albae, (lactis gelati similis), caseosae, furcatae praebens, diversae magnitudinis et ab aliis margine rubro separatae, aut continentis et totum oris cavum, pharyngem, ventriculum, canalem intestinale usque ad anum, saepe etiam vias respirationis obducentis (43 et 44) Color autem indicatus non semper idem: raro jam initio diversus a memorato (23 p. 536) aut variis in casibus serius colores, antea nominatos accipit, sic ut color fere nullus exclusus sit. Cum febre secundum Liffmannum nexum habent singularem (23 p. 134), sic ut aphthae inflammatoriae, album; biliosae, flavescens, viridescensque; putridae, cinereum, fuscum, nigrum; nervosae (siccae) discoloratum; mucosae margaritaceum praebeant colorem etc. Symptomata stadii primi in universum crescunt. Tensio, tumor et siccitas oris augetur, salivae organorum incitatione continua plerumque salivatio, interdum cum sanguine mixta provocatur (19 p. 286) Functiones cavi oris, organorum digestionis respirationisque turbatae sunt, et glandulae interdum sic intumescunt, ut nihil deglutiri possit. Regio circa anum interdum rubra et saucia fit et fluidum tenax exsudat (20 p. 97) saepiusque etiam diarrhoea sanguinea cum spasmis gravioribus sequitur. Interdum etiam in penis glande exanthema, aphthis simile cum symptomatibus jam memoratis, enascitur. Decursus porro eo variat, si aphthae quod secundum Ketclacrum, Arneman-

num et alios, quamquam raro fit, prius in intestinorum tractu, quam in oris cavo erumpunt, et pellis instar in hoc ascendunt. Febris omnino aequali modo se habet, quam stadio primo. Stadii tempus valde variat, et praecipue ab eruptionibus novis, decursum valde retardantibus pendet, secundum Lentinum (14 p. 441) plerumque tamen novem perdurat dies, secundum alios vix nonnullos.

3. Stadium desquamationis: Inflammatio et febris paulatim decrescunt, ulcuscula et vesiculae ab apice inde, si confluerunt, ex medio, et si magnam planitiem obducunt, multis ex punctis simul in crustas albescentes, flavescens, griseas vel obscuras abeunt, quae paulatim, doloribus perceptis, primo a labiis et linguae apice, tardissime autem a linguae radice (57 p. 91, 3 p. 27) desquamantur. Hoc casibus rarissimis jam die primo post eruptionem, plerumque autem diebus nonnullis, interdum etiam decem praeteritis, in canali intestinali aliquoties prius, quam in cavo oris (54 p. 589) animadvertitur. In oris cavo etiam rhagades progignuntur, quae in dies longiores fiunt usque desquamant (20 p. 97) Incitamento crustarum in tractu intestinorum aucto, nunc plerumque vomitus et diarrhoea provocantur, quibus crustae varii coloris ac formae efficiuntur. Aut nunc, aut jam stadio secundo, crises per cutin, urinam etc. consequi solent: Saepius autem exanthema variae et inconstantis formae, praecipue in facie, humeris (50 p. 516) et dorso (16 p. 385) enascitur, quo suppresso, morbus mox renovatur. Partes crustis nudatae, plerumque rubrae sunt, tumescunt, majorem ostendunt sensibilitatem

rem, quam stadiis prioribus (34 p. 586) interdumque sanguis purus ex iis exsudatur (6 p. 206. Si fluido levi albescenti obductae sunt, aut rubrae et sensibiles, tempore vario mox hebdomadibus pluribus, diebus, mox horis nonnullis praeteritis, novae sequi solent eruptiones; — sin vero consuetum praebent colorem et sensibilitatem, humidaeque fiunt, novae exsistere non solent (38 p. 34; 3 p. 27). Spatium temporis hujus stadii varium, antea jam exposui.

Decursus hic descriptus interdum aberrationes offert multas, quarum plures jam notatae sunt. Saepe descriptum nullo modo acquirit morbus vigorem sed solum oris cavum afficit, et tum paucis diebus, symptomatibus solum topicis decurrit. Saepe e contrario nomine aphtharum malignarum, symptomata graviora ostendit: Abeunt enim in abscessus magnos aut ulcera oris, oesophagi etc. exedentia, odorem foetidum exhalantia (34 p. 595) aut in gangraenam, omnes partes usque ad ossa, etiamque illa destruentem (19 p. 286). Adveniunt praeterea dysphagia, dyspnoea, vomitus, singultus, meteorismus, colliquationes etc. aegrotusque aut nutritione turbata, febre hectica (23 p. 344) suffocatione, aut convulsionibus gravibus et vita excedit.

Cadaverum sectiones

secundum decursum varium, etiam varia ostendunt, plerumque autem haec: Pars interna oris, primarum viarum, ab oesophago usque ad anum (43 p. 180) porro viarum respirationis et narium (19 p. 284; 3 p. 13 et 22) obducta aphthis vario

colore, collapsis, deplanatis, aut mox partim, mox plane (43, 44) materia tenaci caseosa, albo-flavescente, aut discolorata, obscura etc. membranam aequante crassitudinis duarum vel trium linearum, odorem putrido-acidum animalemmittente (30 p. 517) sub qua membrana mucosa incrassata tamque graviter inflammata invenitur, ut rubor cum violaceo colore mixtus sit. Simul et ramificationes vasorum ultimae valde evolutae interdumque sanguinis ejectiones (42 Tab. II.) aut ulcera et abscessus magni inveniuntur. Lelut semel exsudati laciniam in linguae basi et oesophagi parte media cum membrana mucosa concretam et striis vasorum rubris trajectam reperit (42). Secundum Heyfelderum exsudatum pelvis instar, viam, modo usque ad partem aesophagi mediam persequitur, tum vero interstitio relicto paulo ante cardiam denuo inchoans, mox continuum, mox intervallis positus usque ad anum cursum dirigit suum (37 p. 92). Hoc integumentum seu involucrum facillime abstergetur, aut volsella elevatur. Viscera plerumque etiam aëre foetido extensa inveniuntur. (30 p. 517.) Hepar esse solet obscurius, interdum intumescens; vesica fellis et pancreas etiam intumescens et fluido crasso tenacique repletum, quod a ductibus excretoriis per aphthas obstructis (6 p. 189; 19 p. 292) pendeat. His in partibus interdum etiam ulcera profunda, exedentia inveniuntur, quae crustis remotis, a bili acri redundante, quasi corrodeute, pendere verisimile est.

Divisio.

Dividuntur aphthae in pustulosas et ulcero-

as, quo discrimine plures ad discernendas aphthas et morbum, quem Francogalli Muguet vocant, utebantur. Ambae autem species saepius conjunctae inveniuntur (16 p. 381) porro in bullas et miliarias, hae apud infantes matrum, lue venerea infectarum, ibique nodulos formans duos suntque periculosiores (15 p. 130); deinde in solitarias, congregatas, confluentes, idiopathicas sive paidocomiorum morbum proprie sic dictum; et febriles, symptomáticas 28 p. 540; hac in febris et aliis morbis, omnino si aegroti maxime debiles sunt (ubi cinerea et mox nigrae fieri solent et in proclivitate humorum ad dissolutionem, igitur in scorbuto, ubi rubidae sive violaceae apparent 30 p. 517); in cachexia syphilitica, ubi fundus, et loca aphthas cingentia coeruleo-rubra, obscuraque conspiciuntur (15 p. 130); porro in morbis viscerum pectoris et abdominis (21 p. 110) febris gastricis, diarrhoeis perseverantibus etc.; saepissime in exanthematibus acutis (21 p. 110) etc. in universum paene in omnibus infantum morbis gradum majorem assequentibus (28 p. 540). Hae aphthae, solitariae quoque animadvertuntur, et integumentum illud quasi spongiosum non formant, sed tum periculosissimae sunt, et in ulcuscula exedentia cito abeunt (28 p. 540); in criticas (23 p. 143, 22 p. 85; 29 p. 230; 3 p. 10 et 17) porro, quae pluribus in morbis erumpentes non ante diem morbi septimum existunt et has praebent proprietates: Sunt albae, solitariae, facile decidunt, quo facto humorem mitem exsulant, neque renascuntur: His exceptis commune habent cum evacuationibus ericticis proprietates cognitae; porro in simplices et complicatas. Cum ophthal-

mia purulenta, (42 Tab. II.) ictero, ubi flavum (30 p. 517) ostendunt colorem, cum telae cellulosa induratione (56 p. 91) crusta lactea (8 p. 256) catarrho aut vitio aliquo membranarum mucosarum cujuscunque loci (16 p. 378) etc.; in veras et spurias: Illae tales significant, quibuscum aegritudo universalis conjuncta est; hae autem vesiculas suctus, quae nimia infantis intentione in sugendo localiter erumpunt (26 p. 445); in benignas et malignas, inter quas gravitas tantum discrimen constituit (36 p. 32, 16 p. 383) definitionesque earum valde variant. Nonnulli iis significant morbum paidocomiorum, qui proprie sic dicitur: Geoffroy é contrario solum gangraenosos (29 p. 231) Billard confluentes etc.; in endemicas, quae in Batavia et ad marium fluminumque majorum ora occurrunt; epidemicas quae animadversae sunt a Starkio, ubi catarrhalem ostendebant indolem, porro à Paucillierio anno MDCCCXIII Varsoviae (30 p. 513); — in sporadicis.

C a u s a e

distribuuntur in:

A. praedisponentes: Ad illas pertinet, quidquid laxitatem et ténacitatem fibrarum, incitabilitatemque auctam organismi infantilis augere valet (26 p. 446) ut aer calidus humidusque, igitur in Batavia endemicae inveniuntur, porro immundities, nutrimenta vitiosa quare saepissime in paidocomiis et apud pauperes occurrunt. Maximam autem infantes primo vitae tempore habent ad illas dispositionem, quoniam his in partibus, nutrimenti novis actio major suscitatur, praesertim si loco lactis naturalis mitisque nutrimenta ad-

hibentur artificialia, incitantioraque; porro causae paene omnes occasionales minori solum in gradu agentes (23 p. 139).

B. occasionales: Multitudo earum immensa id habet commune, quod omnes, mox primarie, mox secundarie membranas incitant mucosas, et gradu minori modo, muci secretio augetur, quae postea depravata partes incitat usque ad inflammationem, aut gradu majori, secretionem suppressa, subito inflammationem provocat (30 p. 514). Hae rursus distribui licet in 1) idiopathicas: Immundities cavi oris in universum, nisi post partum vel serius, nutrimentis sumtis, purgatur, igitur liquor amnii in putrescentiam abiens; porro consuetudo mala, infantem ad mammas obdormire sinendi (14 p. 439) qua lac in ore remanens coit, et topice partes incitat; usus nutrimenti illius infantilis concreti, Germanice dicti Zulp, cujus partes citius in fermentationem abeunt, nec non alia nutrimenta vitiosa, cito fermentantia et localiter incitantia; vices inter nutrimenta calida et frigida celeres, aut solum nimis calidorum usus; porro materiae acres fortuito ori admotae v. c. Nicotiana, synapis, cantharides; porro farina pulvere lapideo, aut cerussa mixta, ad cibandum infantem adhibita (2 §. 33, 34) suctus mammarum impurarum, purulentarumque vel materiis acribus, rancidis illinatarum (33 p. 212) — 2) sympathicas, quae rursus dividuntur in

a) consensuales, alias, quam oris partes membranarum mucosarum incitantes (in tractum autem intestinorum rursus ideopathice ad morbum in his partibus provocandum agentes) partim etiam in membranam oris mucosam, per

quod multae transeuntes vim exhibent nocentem. Praecipue hae sunt: Meconium retentum, quare morbus saepius enascitur, ubi lactis primi purgantis (colostri) loco, nutrimenta artificialia usurpantur; porro lac malum, pingue, acidum aut tantum nimium, vel alia nutrimenta vitiosa, aut nimia in quantitate consumpta, quae non bene digeruntur et putrescunt; poma cruda, malaque (16 p. 366) diaeta vitiosa et morbi mammas praebentium, quibus lactis indoles mutatur, vini, vini adusti aut aliorum potulentorum nutrimentorumque incalescentium conditorumque usus nimis, feminarum vetustarum lac ad aciditatem inclinans (14 p. 439) motus corporis omissus (19 p. 301) refrigerium et animi motus mammas praebentium (23 p. 140) moeror, terror, ira etc. coitus saepius celebratus aut frustra exoptatus, aegritudines earum universales v. c. rheumatismus, arthritis, scorbutus, lues venerea etc. locchiorum fluxus irregularis (23 p. 140).

b) antagonisticas. Huc omnes transpirationem cutis tenerae infantis supprimentes pertinent, ut refrigerium universale praecipue pedum (26 p. 447) immundities, lavationes neglectae praesertim post partum ad vernicem caseosam removendam, aut serius lintea rarius justo mutata etc. aer impurus, vaporibus animalibus nimis impletus (37 p. 193) qui rursus in respirationis organa ideopathice agit, hac ex causa saepissime in paedocomiis majoribus; aer humidus, quare in Batavia etc. endemicae sunt, et epidemicae temperie coeli pluviali continenti (23 p. 140); porro urinae excretionis suppressio.

3) Contagium a plurimis auctoribus accipi-

tur v. c. a Slevögtio (2 §. 10) Levretio (8 p. 98) Doubllo (16 p. 376) Fleischio (26 p. 445) Geofroio (29 p. 251) Colombicro (12 p. 456) Heyfeldero (57 p. 95) et multis aliis; a Henkio (33 p. 213) Veronio (36 p. 25) aliisque negatur, dicentibus, plures saepe infantes uno cubiculo dormire et eodem ex disco sine infectione edere: sed experientia docet saepissime aphthas ab infanti aegroto ad ipsas mammas et ab illis ad infantes sanos, quibus mammas nutrix praebuit, migrasse, — quae experientiae ni fallor, optime consentiunt si statuimus loco contagii volatilis secundum Lentinum (14 p. 442) Doublum (16 p. 376) Schaefferum (35 p. 22, 23) ab aëre accepti, fixum, tantum tactu diuturniore inficiens, simulque in praedispositionem majorem vel minorem spectans.

Causa proxima sententiae de hoc morbo diversae saepius jam operibus therapeuticis dissertationibus commensationibusque repetitae et refutatae sunt, ut praetermittendae mihi videantur, ne lector temporis moram nimie sentiat, e contrario sententiam illam a me acceptam latius explicabo. Equidem opinioni P. Frankii (18 p. 274) Lentini (14 p. 443) Devillerii (30 p. 512) Raimanni (40 p. 168) Richteri (34 p. 590) aliorumque assentior, aphthas exanthema internum esse judicans omninoque etiam reproductionis localis turbatio ibi adest, ut Hufeland (25 p. 222) Henke (33 p. 211) aliique acceperunt, quam tamen solum exitum esse inflammationis exsudativae puto. Inflammatio igitur aut gradu minori, vasorum incitatio, proxima mihi esse videtur causa aphtharum idque his ex rationibus.

1) Inter prodromos et saepissime etiam in de-

cursu posteriori omnia symptomata inflammationem indicantia inveniuntur: Rubor, calor, dolor, tumor, functionumque partium affectarum turbatio. Haec symptomata, etsi diversae gravitatis, tamen semper apud aphthas veras animadvertuntur.

2) Prodromorum exitus in exsudationem lymphaticam, suppurationem gangraenamque, pariratione se habet, quam in inflammationibus aliis. Ut vero exsudatio lymphatica praevalcat, aequae structura harum partium ac plasticitate praevalente, atque irritabilitate hujus aetatis et harum partium imminuta, effici arbitror.

3. Saepius febris adest, praecipue si aphthae amplum occupaverunt locum, quam aequali modo apud omnes inflammationes majores invenimus, sin vero deest, inflammatio aut minima (vasorum incitatio) aut aphthae spatio parvo inclusae sunt, ut apud inflammationes alias etiam animadvertimus.

4. Saepe aphthae modo crisis aut metastasis morbi alius habendae sunt, tum vero metastasibus aliis inflammatoriis similes sunt, ut abscessibus localibus.

5. Utilitas methodi antiphlogisticae, hirudinum, potissimum morbi initio, calomelanos saepe observata est.

6. In cadaverum sectionibus membrana mucosa sub exsudato valde inflammata invenitur (42 Tab. II).

Sed cur inflammatio exit in aphthas? Ut ad illam respondeamus quaestionem, respiciendum mihi videtur ad harum partium structuram, aetatis dispositionem, plasticitatem praevalentem et pro-

clivitatem ad exsudationes. Cum vero exsudationes plasticæ, inflammationem membranarum sequentes mucosarum, plures variaeque hujus animadvertantur ætatis, sed neque dispositio, quatenus organismi statum perspicere possimus, neque causæ occasionales essentialiter differant, coacti sumus, ut mihi quidem videtur, acrimoniam specificam, causam remotam, excitantem, accipere, quam adesse infectione jam satis demonstratur. Num vero hæc acrimonia ut Stark (3 p. 182) vult, effervescentiam provocet localem, in medio relinquo, attamen acidæ indolis esse videtur, quod odore acido, toto in morbi decursu ex ore, et post mortem ex exsudato, exhalato affirmatur, et magnam ostendere similitudinem cum miliariorum acrimonia, fortasse exanthema totum nil aliud esse, nisi miliaria quoad formam loco mutatum. Contra hanc tamen sententiam Liffmann (23 p. 140) hæc attulit rationes:

1. Miliaria infantibus non tam frequentia, quam aphthas — sed mihi videntur, miliaria hac præcipue de causa tam rara esse, quia aphthæ sæpissime enascantur; vel aliis verbis: Quoniam illæ membranæ mucosæ, primo temporis spatio potentiis nocentibus magis expositæ sunt, ibique omnino activitas prævalet, acrimonia illa alio tempore ad cutin versus ducta, et per eam excreta, nunc ad illas allicitur, ibique excernitur.

2. Miliaria in morbis ejusmodi existere acutis, ubi humorum impetus cutin versus tendat, corpusque ad sudores inclinatum sit, hos vero nullo modo aphtharum eruptionem fovere: — sed aphtharum sedes non in cuti, sed in membranis mucosis est, humorum impetus animadvertitur ad

illas, hæc sudant, diarrhœæque exoritur, et sæpe tantummodo cutis, sudore suppresso, activitate vicaria. Atque ut hic interdum alvus inveniatur adstricta, ita etiam miliaria interdum sine excretionis cutis aucta animadvertebantur (19 p. 351).

3. Symptomata miliariorum eruptionem præcedentia multo graviora esse quam, quæ aphtharum eruptionem antecedant. Sed hoc non prorsus verum, nam interdum et aphtharum prodromi sunt gravissimi: Præterea etiam structura membranarum mucosarum laxa, eruptioni non ita resistere valens, quam cutis externa firmior, causa esse videtur, quoniam vires organismi omnes ad propositum exsequendum non ita intenduntur.

4. Miliaria, partes oris internas occupantia, non aphthas formare veras, sed exanthema miliaris semper simile. — Equidem nescio quid Liffmann miliaria oris appellet, si fortasse ad magnitudinem exanthematis respiciat (verisimiliter nil nisi aphtharum speciei) hæc divisionis ratio esse non poterit, cum etiam in cuti externa, præcipue in morbi decursu seriori, miliaria, sabæ (34 p. 553) magnitudinis inveniamus, aphthæque etiam initio minores sint; quod vero serius eo majores fiunt, sæpeque unam quasi in pellem conflunt, probabiliter a structura laxiori et præclivitate harum partium ad exsudationem majori pendet.

Præterea ad probandam hanc de natura morbi sententiam, supra propositam, hæc afferri possunt:

1. Miliaria quoad formam externam aequè variant, atque aphthæ a magnitudine minima usque ad eam sabæ. — 2. Vesiculæ aequali modo, mox lymphaticum (miliaria crystallina) mox hu-

morem purulentum (mil. purulenta) continent, et ut aphthae interdum in ulcuscula abeunt. (19 p. 347) — 3. In utroque morbo inflammatio valde variat (mil. rubra — m. alba) — 4. Eruptionis tempus ac morbi mora, in utroque inaequalis. — 5. Febris in utroque interdum adest, interdum deest. (34 p. 539) 6. Uterque morbus interdum criticus. — 7. Uterque morbus epidemicus, endemicus (34 p. 546) et sporadicus invenitur. — 8. Uterque morbus ad omnes febrium species accedit, tamen haec in utroque ad nervosam cum complicationibus gastricis, aut putridam vergit (34 p. 545) 9. Uterque ad plures adgreditur morbos, etiamque ad exanthemata acuta (34 p. 548, 21 p. 110) quod inter haec rarissime tantum animadvertitur. — 10. Ut aphthae, etiam miliaria plasticitate praevalente adjuvantur, igiturque saepius apud puerperas, praecipue cum secretionem lactis suppressa, plasticitas non imminuitur et omnino apud sexum sequiorem, inveniuntur. — 11. Utrique odor ille vapido acidus animalis communis est. — 12. Observatum est miliaris criticis suppressis, aphthas esse exortas, his vero suppressis, denuo miliaria erupisse et vice versa (34 p. 600).

Prognosis.

Valde diversa est, mox enim morbus benignus paucis diebus aut hebdomadibus decursum facit, mox et praecipue in paucioribus majoribus tam letifer est, ut (Parisiis) secundum Heyfelderum (37 p. 85) e sexcentis infectis, quingenti mor-

tui sint, secundum Geoffroium (29 p. 232) tertia pars. — In specie vero haec respicienda sunt.

1. Natura, forma, color, sedes ac multitudo aphtharum: a) ubi inflammatio minor est, prognos bonae, quo gravior autem haec, eo deterior, quoniam tam saepe suppuratio sequitur et gangraena; — b) quo minores sunt, eo meliores, quo majores durioresque eo peiores; — c) albae, margaritaceae, flavescetes, transparentes humidaeque, optimae, quo obscuriores (nigricantes) sunt, eo peiores. — d) quo pauciores sunt, eo benignior morbus, si vero tam copiosae sunt, ut partes commemoratas quasi pelle obducant, prognos dubia est, secundum Veroniam (36 p. 32) plerumque mors sequitur, e) si ad aphthas oris paucas, accesserunt symptomata gravia, eo plures esse in canali intestinali est credendum (29 p. 230) ac prognos mala fit, cum vero inde in cavum oris, in forma pellis albae, tenacis, obesae ascendunt, exitus plerumque letalis (7 p. 752).

2. Causae: Quo brevius temporis spatium egerunt, quo facilius removeri possunt, eo melior prognos et contra. In aphthis epidemicis ad epidemiae indolem respiciendum, quo calidior humidiorque aëris constitutio, eo periculosior morbus.

3. Die decimo quarto, aut hebdomade tertia elapsa, morbus facilius perferri dicitur (20 p. 93); sin vero crustarum desquamacionem eruptiones novae sequuntur, mala fit prognos. Quando vero eruptiones novae timendae sint, stadio tertio jam adnotavi.

4. Corporis constitutio et infantis aetas: Quo sanior infans ante aphtharum eruptionem fuit, eo

melius est, sin vero jam antea debilis et cachecticus erat, neque aphthae criticae sunt, ut Struve (22 p. 86) saepius in casibus ejusmodi animadvertibat, aut infantes prius justo nati, corripuntur, (in quibus aphthae omnino saepissime existunt), prognosis mala, secundum Struvium et ante mentem sextum periculosissima est (22 p. 86).

5) Phenomena localia, universalia et complicationes: Quo magis cavi oris functiones, deglutitio, respiratio et digestio turbatae sunt, eo pejus est, saepeque in casu priori, mors ex nutritionis inopia gignitur (34 p. 593) dysphagia igitur, singultus, vomitus continuus, dolores abdominis graves, diarrhoea colliquativa, sanguinea, odor acidus ex ore, gravis, rancedo magna, dyspnoea, syncope, spasmi, sudores tenaces et periculosissima sunt symptomata. — Quod attinet ad febrem committantem, prognosis non huc pertinet, in universum tamen eo melius se habet, quo minus ad nervosam vel putridam vergit et contra. Quo frequentiores et graviores complicationes ante commemoratae adsunt, eo periculosior est morbus. Memoratu digna est experientia Girnameri: crustam lacteam cum hoc morbo complicatam, paene semper exitum indicare bonum (20 p. 98). Praesentia autem macularum cutis violacearum, discoloratarum signum est mortis adpropinquantis (12 p. 98.)

Cura

in prophylacticam ac therapeuticam dividenda est:

A. Cura prophylactica in evitandis causis

nocentibus, priusquam morbus formari incipit, versatur. Mundities maxima omni ratione servetur; 1) Providenda est cutis externae mundities, lotionibus saepius adhibitis, omnino post partum cum sapone Veneta, vitello ovorum et frictionibus panni lanei tenuioris, donec cutis aequaliter humescat et aqua jam non a locis singulis quasi a pinguedine defluat (14 p. 445) porro lintea saepius mutanda. — 2) Oris mundities et meconii aliarumque primarum viarum cruditarum remotio. Illa efficitur ore eluendo spongia tenera quolibet tempore post lactis, pulvis aliorumque nutrimentorum usum, optime aqua frigida pura (33 p. 215) aqua pluviali, vel si vestigia affectionis inflammatoriae prima adsint, decocto ex cerevisia et saccharo parato (3 p. 77) vel salviae cum vini Rhenani, aut aceti vini et mellis additamento (14 p. 445) Porro mundities mammarum providenda est maxima et earum morbi curandi, interea vero ante infantis ad mammas adproximationem illinendae oleo amygdalarum, ovorum (32 p. 155, 19 p. 299) Nutrimentum illud Germanice dictum Zulp, omnino removendum. Meconii vero remotio praecipue ibi providenda, ubi matris lac initio quasi purgans (colostrum) infanti deest: Optime syrupo aut tinctura rhei, secundum Geoffroium lacte cum melle aut syrupo violarum (29 p. 253) et si acidum viarum primarum jam formatum sit cum magnesiae carbonicae additamento (26 p. 452) Si vero remaneat rheo adhibito alvus adstricta, clysmatibus est removenda; sin vero nimis impletus sit venter, et medicus justo tempore adveniat, emeticum adhibendum: Syrup. viol. tricol (14 p. 446) syr. ipecac. (21 p. 87) vinum antim.

Huxli (10 p. 19) Kermes mineral. (35 p. 25) Tart. emetic. (20 p. 19); serius vero rursus purgantia.

3) Omnibus viribus est nitendum ut aer siccus ac purus sit, aperiendis fenestris et januis, remotione surditatum e. g. lintearum usitatarum humidarum, aliorumque humorum, ac fluidorum foetores foetidos exhalantium, fluxus lochiorum tempore infantem ne diu in lecto retineat mater (14 p. 445). Diebus serenis calidisque infantes foras portandi (30 p. 518) refrigerationes tamen praecavendae, et ortae rationibus notis curandae sunt. Perutile porro est, primis morbi vestigiis conspectis, domicilium mutare (30 p. 518) et praecipue ex paidocomiis in domos privatas infantes portare.

4) Nutrimenta nocentia removenda, bonaque adhibenda. Saluberrimum quidem, ut consiat, lac matris est aut nutricis, quae eodem fere tempore, quo mater, partum edidit. Virtutes lactis solummodo praecipuae et remedia ad illas assequendas huc pertinere videntur: Si pinguius justo est, diaeta sit parca, motus corporis frequens, potiones aquosae et sanguinem purgantes, sin vero tenuius aquosiusque, ut praecipue in paidocomiis nonnullis, ubi una nutrix duo vel tres infantes nutrire debet (26 p. 455) remotis causis nocentibus, alimenta corpori recreando apta, sumenda, porro pulvis galact. Rosensteinii ac similia: Sin vero lac facile acescit, ut praecipue apud nutrices vetustas (14 p. 459) aqua calcis cum lacte Vaccae (aa partes aequales) adhibenda. Quod nutritionem per cibos attinet, etiam ibi mundities maxima utenda, puls semper recenter facienda neque nimia in copia, nec vario tempore, sed

optime ter quotidie praebenda. Loco usitatissimae, ex panibus bis coctis, cum lacte et aqua paratae, Heyfelder farinam ex Arrow-Root, aequali modo in formam gelati redactam, adhiberi jubet (37 p. 56) cui etiam jus carnis elixae, aut vitellum ovi, pro rebus addere licet. Secundum Struvium cochlear parvum aquae frigidae, primis vitae hebdomadibus quotidie sumtum aphthas praecavet (22 p. 87).

B. Cura therapeutica optime in has quinque indicationes mihi dividi videtur:

1) Indicationem primam, causarum remotionem, sub prophylaxi jam copiosius descriptam, hic in universum paene omitti posse puto: Optimis vero scriptoribus in humorum mixtionem illam vitiosam nimis acidam plasticamque (a Girtannero, Fleischio, Vogelio, Lenino, Thilenio, Richtero, P. Frankio aliisque) emetica et purgantia, porro absorbentia commendantur (17 p. 56) praecipue odore acido ex ore et excrementis viridibus, quasi concisis, animadversis (34 p. 596), porro potiones diluentes ac sanguini purgando servientes, matri seu nutrici atque infanti dandae v. c. ex radice liquiritiae, aut species ex foliis et floribus violae tricoloris, ex sero lactis cum fumaria (5 p. 117) paratae adhibendae. Refrigeratione autem exorta diaphoretica leniora (29 p. 234) balnea ex herbis aromaticis parata, lintea fumo aromaticorum impleta adhibeantur (30 p. 519).

2. Indicationem secundam; agendum est in causam proximam aut morbi essentiam; cum haec statu inflammatorio niti videatur, apparatus mendi antiphlogisticus, sanguinis evacuationes per hirudines (30 p. 519, 44 p. 240) secundum aetatem,

constitutionem et affectionis localis gradum adhibendae, praecipue intumescencia gravi exorta sic ut suffocationis periculum iniret, aut si neque nutrimenta, nec medicamenta per os applicare valeamus. Porro methodus evacuationibus debilitans purgantia in universum, praecipue vero calomel (28 p. 546) fibrae sanguinis dissolutione plasticitatem imminuens; porro balnea, cutis frictiones, vesicantia (8 p. 256) quae non solum derivant, sed etiam inclinationem ad exanthemata critica magnopere (16 p. 285) juvant, praecipue in cervice aut dorso ponenda.

Bretanneau, sicuti in angia membranacea, cum calomelanos dosibus magnis etiam acidum oxymuriaticum, quarta aut quinta sirupi parte addita, multitudine cochlearis parvi adhibet (39 p. 150).

3. Indicationem tertiam: Curatio topica. Ibi ne hercule innumerabilem medicaminum saepe mirandorum numerum commendaverunt scriptores v. c. stercus caninum (24 p. 86) ranam vivam ori atmotam (24 p. 86) finum gallinaceum, in vino Franco-gallico albo solutum (4 p. 63) Medicina autem usitatissima maxima ex parte sunt adstringentia, antiseptica, partim involventia ac mitigantia. — Actio illorum triplex esse videtur: 1, Laxitatem ramorum vasorum ultimorum impuunt, aptiores illos ad resistendum humorum impetum atque exitum faciunt; 2, cohaerentiam epidermidis tenerae augent, qua humorum exitui magis potest resistere; 3, inclinationem ad putrescentiam et gangraenam minorem reddunt.

Famam maximam, quasi specifici, borax sibi conciliavit et probabiliter tam praeclare agit, quia alcali in copia praevalente (25 p. 140) conti-

niet, eoque reprimat humorum cruditatem. Plerumque ʒj cum aliquo syrupo ʒj v. c. mel. rosarum, syrupo mororum, ribesiorum e. c. in linctus forma adhibetur et ut hujus mixtionis si aphthae in oesophago et ventriculo adsint, cochlear parvum, lente deglutiatur, praescribitur. Porro sempervivum tectorum majus, quo jam Boyle (4 p. 63) magno effectum utebatur serius a Lentino hac in forma magna laude commendatum est, atque potissimum si magna sensibilitas, gravesque dolores percipiuntur, ob partes mucilaginosas quas continet, indicatum esse videtur:

R. Succi sempervivi tectorum maj. ʒij.

Aquae plantagin. ʒij.

Borac: Venet ʒj.

M. S. ad illiniendum.

Porro secundum Wendtium (41 p. 98) aqua calcis cum syrupo simplc. (aa. part: aequal.) ad illiniendum, porro sal. ammoniac, vitriolum album, magnam sibi comparavit laudem. Hoc ab Armstrongio praecipue in aqua solutum (ʒʒ. vetr. alb. ʒvjij. aq. dest.) (10 p. 25) ad oris cavum eluendum, vel ad injectiones, partibus nimie intumescensibus, ubi omnino injectiones adhibendae sunt, commendatur; porro etiam cum melle (mel. rosar ʒj. Vitriol alb. grvj.) (27 p. 75) aut syrupo in linctus forma. Secundum Guersentium magna efficacia gaudet calcaria muriatica et kali sulphuricum cum syrupo ad illiniendum (43 Tab. II.). Ex medicamentis domesticis succi recenter expressi, ex betis rubris, daucis sativis et raphanis cum saccharo (34 p. 596) magnam in gradu morbi minori adepti sunt laudem. Leniter enim adstringunt at-

que involvunt et secundum Buckingham (6 p. 201) crustarum desquamationem adjuvant.

Etiā adstringentia fortissima ut alumen, succus catechu, gallae Turcicae, cortex quercus, salicis, ulmi (11 p. 559) commendata sunt, et partim in decoctorum forma cum mucilaginosi, partim pulveris cum sirupis adhibentur. Maxima autem opus est providentia, quia aphthae interdum cito iis supprimentur, et viscerum inflammatio, aliaque symptomata gravia v. c. convulsiones, tetanus etc. exoriuntur. Quare haec medicamina atque acida, mineralia, quae idem interdum efficiunt, in casibus vulgaribus evitanda mihi videntur. Contra aphthas viarum respirationis vapores emollientes ad inhalationem (29 p. 23) externe autem cataplasmata emollientia et in casibus gravioribus etiā synapismi et vesicantia ad derivationem adhibemus. Cum vero ad laxitatem et atoniam inclinatio ad dissolutionem cum odore rapido-putrido ex ore, vel gangraena adveniat, adstringentia fortissima, supra commemorata, praecipue acida tum vegetabilia tum mineralia indicata sunt. v. c. acetum, acidum citri, secundum Beaupreaum (32 p. 154) cum spiritu cochleariae et mucilaginoso-involventibus, magis vero acida mineralia laudanda sunt, et ex iis maxime acidum sulphuricum in forma diluta cum mucilaginosi syrupisque adhibetur, ne partes sanae corrodantur, aut secundum Billardum in forma concentrata, guttulatim per canaliculum vitreum insillatur, lapide quoque infernali partes gangraenosae caute tanguntur (44 p. 260) porro ex aliis acidis commendatis mineralibus praecipue acidum oxymuriaticum laudatur (30 p. 150) et in casibus

gravissimis conjunctum cum adstringentibus fortissimis supra dictis, excitantibusque cum croco, myrrha (1. Lib. VI. Cap. XI.) etc. adhibetur. Maxime etiā efficax est infusum chinae cum vino rubro et secundum Arnemannum spiritus camphoratus (19 p. 302). Si abdominis organorum aphthae pari modo se habent si partes odorem putridum exhalantes, obscurae, gangraenosae ex tractu intestinorum ejiciuntur praeter medicamina jam enumerata clysmata ex aëre fixo (9 p. 72 et 675) parata, commendantur. Praeterea multitudo medicaminum magna ad usum localem commendata est v. c. portulaca decandra pentaphyllum decand. rhus coriaria etc. quae tamen temporibus nuperrimis rarissime adhibita et fortasse plane supervacanea sunt. Porro plura venena, eorumque nonnulla jam aetate antiquissima laudata sunt v. c. plumbi praeparata, aëriugo, arsenicum (24 p. 86) etc. Haec medicamina heroica plane mihi evitanda videntur, quia hac vitae aetate veneficia facillime gignuntur et alia bona, ac minus periculosa nobis adsunt. Aphthas etiā linteo tenui, praecipue initio morbi si parvae sint, detergeri Struve (22 p. 88) Buckingham (6 p. 199) et alii jubent; Girtanner (20 p. 99) tamen jure, ut mihi videtur hoc vituperat nam inflammatio necessario augetur, eamque commendationem solummodo in vesiculis, suctu forti procreatas, simplices, referre poterimus.

Cum crustae desquamantur, medicamina oleosa, mucilaginosaque ad superindumentum carens, reparandum v. c. raparum, amygdalarum, ovorum etc. vitella ovorum cum cremore lactis (6 p. 203), emulsiones variae magna utilitate adhibentur et paulatim ad partes roborandas adstringentia

et amara v. c. decoctum salviae, simarubae, chiniae, lichenis Islandici (32 p. 150) adduntur, sed ad hoc consilium impetrandum v. Swieten decoctum foliorum agrimoniae cum melle (19 p. 298) praecipue commendat.

4.) Indicationem quartam: Febris aliorumque morborum supra dictorum complicationum curatio. Ad hanc indicationem explendam et diaeta et medicamina statui cuique ex rationibus notis aptanda sunt, quarum executio huc non pertinet. Cum vero febris plerumque ad nervosam aut putridam inclinaret, medicamina ex excitantibus et antisepticis eligenda sunt.

5.) Indicationem quintam: Symptomatum graviorum ac periculosiorum cura: dolores oris et pharyngis oleosis mucilaginosisque cum narcoticorum parva in dosi additamento sunt mitigandi v. c. mucilaginis gummi Arabici, semin. cydonior. decocto avenae, hordei, rad. alth. verbasc. etc. emulsionibus ex seminibus papaveris amygdalarum, canab. etc. cum hyoscyami additamento. Quas aequè ad injectiones ac cum melle, syrup. diacod., moror., etc. et si affectio inflammatoria minor est, cum borace parva in dosi ad potionem usurpamus simul cataplasmata emollientia ad colli applicanda (6 p. 204) Quodsi dolorum sedes profundius in canali intestinali est, clysmata mucilaginosa ex lacte, semin. lini etc. cum vitello ovi adhibemus, seriusque adstringentia leniora paulatim adiungimus. Morbo decrescente saepe spasmi oriuntur, plerumque a sensibilitate aucta canalis intestinalis nudatae, pendentes (14 p. 452) Hi optimè mucilaginosos commemoratis cum hyoscyamo remouentur. Ad vomitum gravem in

stadio desquamationis mitigandum, medicamina modo dicta etiam valent (33 p. 214). Interdum diarrhoeae quoque graviores accedunt, quae, aut sanguine mixtae sunt, et a medicaminum graviorum deglutitione plerumque pendent, aut copiosae, aquosae seu mucilaginosae et a vasorum exhalantium relaxatione pendent: Illic mucilaginosae, copiose adhibita cum narcoticis, hic adstringentia praecipue cascarilla, secundum Henke clysmata mucilaginosa cum aqua calcis seu vegeto minerali Goul. magnopere sunt laudanda (33 p. 214). Phaeiomenon huius morbi frequens ac inquietans retentio est urinae continua (26 p. 452) et plerumque aut ab exanthemate aphthis simili in penis glande, aut a renum secretionem per incitationem organorum abdominalium, supra nominatorum suppressa, pendet. Casu priori inflammatio hirsutibus, cataplasmatibus emollientibus est mitiganda, aut crustae, mechanice impediennes, cautissime removendae; casu posteriori linimentum ex oleo petrae, vitello ovi et aqua (26 p. 456) aut ex terebinthina (5j) vitello ovi (j) et aq. ment. pip. (3j) paratum (14 p. 454) in renum regione est infundendum. Si excoriationes circa anum animadvertuntur, semin. lycopod., amylo (30 p. 519) conspergendae sunt aut secundum Girtannerum linimento saturnino illiniendae (20 p. 99). Alvus adstricta, abdomine manu fricato saepius tollitur (23 p. 144).

Stadii convalescentiae cura. Cautissime causae nocentes evitandae sunt, quia inclinat morbus ad recidivam maxime, etiamque per aliquod tempus, medicaminibus illis quae morbum removerunt, postea utendum, simul sensi-

bilitatis canalis intestinalis auctae causa, mucilaginosae, ex rebus, cum hyoscyamo adhibenda. Mixtionis ad membranas mucosas oris ac viarum primarum roborandas, a v. Swietenio commendatae, in indicatione tertia mentionem feci, Lentin praeterea decoctum chinae cum penicillis in abdomine adhiberi aut interne cum syrupo mannae dari jubet (14 p. 454).

Diaeta pro virium statu, febre committente varia etc. instituenda est, in universum tamen praeter lac, potiones mucosae egelidae (22 p. 28) ex oryza, avena etc. paratae, aqua mulsa, aut cum saccharo, et nutrimenta involventia in decursu priori fortiter nutrientia sunt eligenda (45) v. c. jura ex medulla cyzae, salep etc: vino dulci addito (45, 32 p. 154) jura gallinacea cum iisdem additamentis et vitellis ovorum linctus ex albumine saccharo trito (21 p. 117) aut vitellis ovorum. Si vero intumescencia organorum deglutitionis maxima est, ita ut nil per os inferri possit, clysmata fortiter nutrientia, balnea nutrientia ex partibus duabus lactis, unaque parte aquae etc. parata, adhibemus.

- 1) A. Corni Celsi de medic. libr. oct. Lips. 1776.
- 2) Dissert. inaug. de aphthis auct. Zeitheim, prae, Slevogt Jen. 1706.
- 3) Stark Abh. v. d. Aphthen, nebst einer Uebers. d. Ketelaer etc. Jen. 1784.
- 4) Rosenstein Abh. v. d. Kent. und Kur der Kinderkht. a. d. Schwed. v. Murray, Gött. 1784.
- 5) Balxserd Üb. d. wicht. Frage: Welches sind die Hauptursachen, daß so viele Kinder sterben? a. d. Franzos. Straßb. 1776.
- 6) Bücking: die Schwämmchen in Baldingers neuem Magazin etc. 6ter Band 3tes Stück.
- 7) Platners Einleitung in d. Wundarz. a. d. Lat. II. Thl. Leipzig 1786.
- 8) Levret von der Behandlung neugeb. Kinder: Samml. auserlesener Abb. z. Gebr. f. pr. A. 1 Bd.
- 9) Dobson: Vom Nutzen der fix. Luft etc. ibid.
- 10) Armstrong, Von den Schwämmchen ibid. II. Thl.
- 11) Bapau: Von dem Gebrauche der Ulmenrinde ibid. III. Thl.
- 12) Colombier: Beob. über d. ven. Kht. und d. bösart. Schwämmchen der Neugeb. ibid. IV. Thl.
- 13) Th. Denman v. e. vor kurzem z. London beobacht. Kht. kleiner Kinder. Samml. auserles. Abb. etc. XIV. Bd. Leipzig 1791.
- 14) Lentin: Abh. über d. Schwämmchenkrankht. der Kinder ibid. XV Bd. Leipzig 1792.
- 15) Mahons Gemälde der Zufälle der vener. Krh. b. neugeb. Kindern ibid. XX. Bd. 1 St. L. 1801.
- 16) Double, die Schwämmchen ibid. XXI. Bd. VI. St.
- 17) I. P. Frank: delectus opusc. medic. Vol. IV. Lips. 1791.
- 18) I. P. Frank: de curand. homin. morb. Lib. III. Mannh. 1792.
- 19) S. G. Vogel Handb. d. pr. Arzneiv. III. Thl. Stendal 1794.
- 20) Girtanner: Abh. üb. d. Kht. d. Kind. Berl. 1794.
- 21) Wedekind — v. d. wahr. Kenntn. und Kur der Kht. d. ersten Wege, a. d. Lat., Nürnberg. 1795.
- 22) Struve: Handb. d. Kindkht., Bresl. 1797.

- 23) Liffman: Abh. der Schwämmchen in Baldingers
neu. Magaz. etc. 20. Bd. Leipz. 1798.
- 24) Plouquet: Literatura medica digesta siv. Repertori-
um etc. Tom. I.
- 25) Hufelands System der prakt. Heilk. 2ter Bd. 3te
Abth.
- 26) Fleisch: Handb. d. Kinderkht. II. Bd. Leipz. 1803.
- 27) Thilenius med. und chir. Bemerk. Frankfurt a. M.
1809.
- 28) Hecker die Kunst, unsere Kinder zu gesunden
Staatsbürgern zu erziehen etc: Erf. 1805.
- 29) Dictione de scienc. med. Tom. II.
- 30) ——— ——— ——— ——— XXXIV.
- 31) Schmalz Vers. e. med.-chir. Diagnost. Dresd. 1816.
- 32) Fr. Jahn, neu. System der Kindkht. Rudolst. 1817.
- 33) Henke Handb. z. Erk. und Kur der Kindkht. 1.
Thl. - Frankf. a. M. 1821.
- 34) Richters spec. Therap. II. Th. Berl. 1821.
- 35) Schäffer die Zeit- und Volkskhtn. des Jahres 1815:
Hufelands Journal d. pr. Heilk. XLII Bd.
(42 Bd.) IV. Stück Berl. 1816.
- 36) Veron Observat. sur. l. malad. d. enfans, 1 Cah.
Paris 1825.
- 37) Heyfelder Beob. üb. d. Krankht. der Neugeb.
Leipz. 1825.
- 38) G. A. Jahn die Wirk. e. Luftvergiftg. etc: Hufe-
lands Journ. d. pr. Heilk. 62. Bd. VI. St. und
63 Bd. 1 St. Berl. 1826.
- 39) Meissners Forschung. d. 19. Jahrh: 3. Thl. Leipz.
1826.
- 40) Raimann. Handb. d. spec. med. Path. und Therap.
II. Bd. Wien 1826.
- 41) Wendt Kinderkhtn. Bresl. und Leipzig 1826.
- 42) Klinisch. Kupfertafeln 1. Lief. Weim. 1828.
- 43) Billard die Khtn. d. Neugeb. und Säugl. a. d.
Franzos. 1. Lief. Weim. 1828.
- 44) ——— ——— ——— ——— ———
3te Lief. — 1829.
- 45) Sundelin Handb. d. allg. und spec. Khtsddat.
Berl. 1826.